

Ewa Kraska

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach

ROLA KAPITAŁU LUDZKIEGO W ROZWOJU REGIONU ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Streszczenie: We współczesnych procesach rozwoju regionalnego coraz większą rolę przypisuje się kapitałowi ludzkiemu. W artykule zaprezentowano stan kapitału ludzkiego i jego jakość w woj. świętokrzyskim. Stwierdzono, że niska jakość kapitału ludzkiego w regionie świętokrzyskim nie pozwala na osiągnięcie wysokiego wskaźnika PKB *per capita* oraz wysokiego wskaźnika przedsiębiorczości. Następnie porównano jakość kapitału ludzkiego z wartością produktu krajowego brutto *per capita*.

Słowa kluczowe: kapitał ludzki, kapitał społeczny, rozwój regionalny, jakość kapitału ludzkiego, przedsiębiorczość.

1. Wstęp

W warunkach gospodarki globalnej tradycyjne czynniki produkcji mają, co prawda, znaczenie, ale wobec wiedzy są wtórne¹. Procesy integracji i globalizacji wywołują konieczność dostosowywania się człowieka do zachodzących zmian. Dzięki kapitałowi ludzkiemu regiony uprzemysłowione mają szansę pomnażać swoje bogactwa, natomiast regiony rozwijające się – wkroczyć na drogę permanentnego wzrostu gospodarczego. A zatem istotne jest zbadanie, czy stan i jakość kapitału ludzkiego w województwie świętokrzyskim wywierają wpływ na rozwój gospodarczy tego województwa.

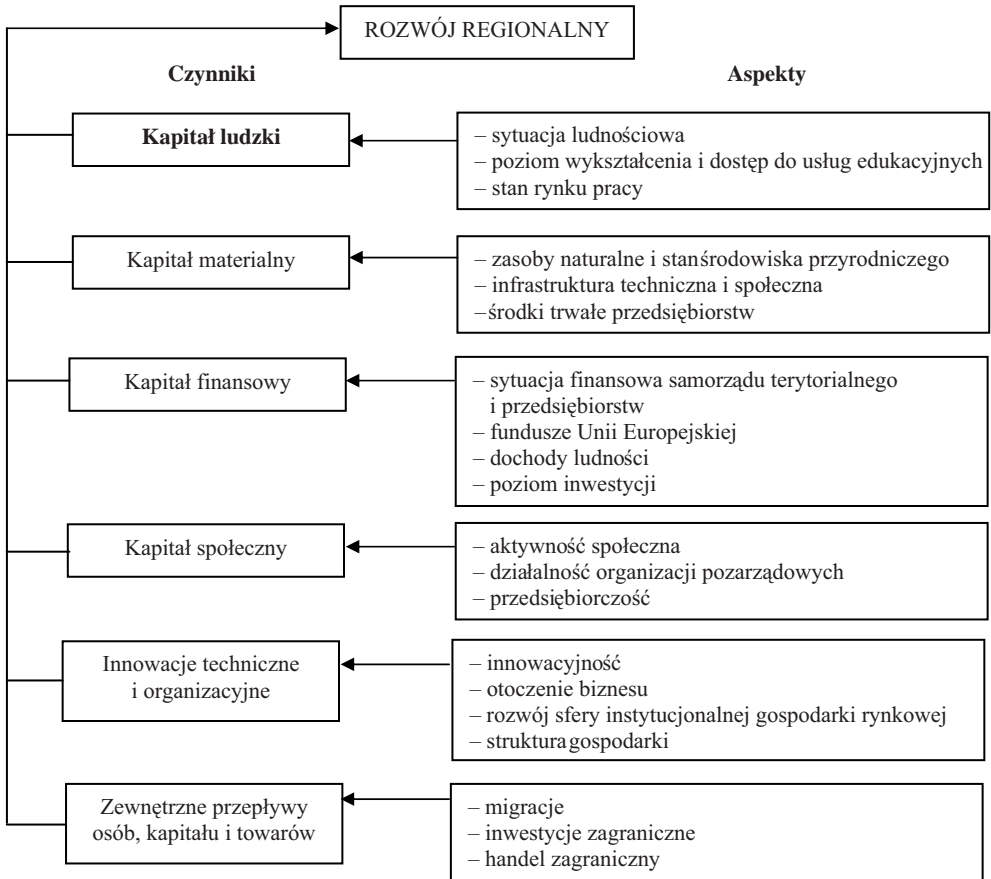
2. Kapitał ludzki jako jeden z czynników rozwoju regionalnego

Czynnik rozwoju regionu to składnik, własność tego regionu, która oddziałuje na rozwój społeczno-gospodarczy tegoż regionu. Rozwój regionalny w artykule jest traktowany jako: zmiany ilościowe stanu gospodarki, przez które rozumie się powiększenie wartości produktu krajowego brutto; zmiany poprawiające stan gospodarki i warunki życia². We współczesnych uwarunkowaniach gospodarczych kapitał ludzki zaliczany jest do czynników rozwoju regionalnego. Wpływ poziomu kapitału

¹ M. Leszczyński, *Inwestowanie w kapitał ludzki: wybrane problemy*, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2007, s. 45.

² P. Churski, *Czynniki rozwoju regionalnego i polityka regionalna w Polsce w okresie integracji z Unią Europejską*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2008, s. 33.

ludzkiego na wzrost gospodarczy był głównym przedmiotem badań prowadzonych przez T. Schultza. Twierdził on, że kapitał ludzki jest czynnikiem produkcji, który w dużym stopniu tłumaczy różnice we wzroście gospodarczym³.

Rys. 1. Czynniki rozwoju regionalnego i ich aspekty

Źródło: P. Churski, wyd. cyt., s. 68.

Okazuje się, że kapitał ludzki nabiera coraz większego znaczenia w koncepcjach tworzenia gospodarki opartej na wiedzy. Z tego też względu istotne jest przedstawienie, czym jest kapitał ludzki. Jak twierdzi N. Barr: „kapitał ludzki to majątek ucieleśniony w ludziach jako rezultat ich umiejętności i wykształcenia, który ma dwa całkowicie odrębne źródła: jest wynikiem przeszłych inwestycji w oświatę i szko-

³ V.K. Mathur, *Human capital-based strategy for regional economic development*, „Economic Development Quarterly”, August 1999, no. 3, s. 206.

lenie; wynika on również z naturalnego talentu”⁴. Kwalifikacje zasobów ludzkich, ich zdolność do kreowania i adaptacji nowoczesnych rozwiązań to istotny czynnik konkurencyjności regionu. Przedstawione tu zostały czynniki rozwoju regionalnego i ich główne aspekty. Stan i jakość kapitału ludzkiego można określić za pomocą sytuacji ludnościowej, poziomu wykształcenia oraz rynku pracy (rys. 1).

Kapitał ludzki przypisany do jednostki przekłada się na kapitał społeczny, który jest ucieleśniony w relacjach międzyludzkich. Kapitał ludzki stworzony z jednostek tworzy dane społeczeństwo. Zatem można utożsamiać go z pojęciem „infrastruktury moralno-społecznej», która stwarza warunki i przesłanki dla postępu, dla rozwoju, dla zaangażowania, dla pracowitości, dla dobrej roboty, dla inicjatywy, dla twórczości – wszystko to, co przygotowuje ogólną atmosferę, ogólne warunki dla rozwoju postępu i wzrostu tego, co nazywamy procesem ekonomicznym”⁵. Kapitał społeczny jest źródłem bogactwa społecznego, dla jednostki zaś jest dobrem wspólnym, dzięki któremu może ona korzystać ze społecznego podziału pracy i życia w społeczeństwie. Idąc dalej, bez kapitału ludzkiego gospodarka nie funkcjonuje prawidłowo.

Tabela 1. Relacje między kapitałem społecznym i kapitałem ludzkim

Wyszczególnienie	Kapitał ludzki	Kapitał społeczny
Obiekt	jednostka	relacje między jednostkami
Wskaźniki	długość życia, kwalifikacje, kompetencje	poziom zaufania, członkostwo w stowarzyszeniach, zaangażowanie obywatelskie
Skutki	bezpośrednie: dochód, produktywność pośrednie: zdrowie, aktywność publiczna	spójność społeczna rozwój gospodarczy
Model	linearny	cyrkularny
Polityka (rekomendacje praktyczne)	edukacja, zarządzanie zasobami ludzkimi, efektywność pracy	rozszerzenie uprawnień i kompetencji obywatelskich, zwiększenie dostępu do sfery publicznej

Źródło: C. Trutkowski, S. Mandes, *Kapitał społeczny w małych miastach*, Warszawa 2005, s. 69.

Utożsamianie pojęcia „kapitał społeczny” z normami, obyczajami, wzajemnymi stosunkami oraz organizacyjnymi rozwiązaniami, które ułatwiają łączenie się ludzi w celu wykonywania wspólnych działań, powoduje, że zacierają się granice między tym pojęciem a terminem „kapitał ludzki”.

⁴ N. Barr, *Ekonomika polityki społecznej*, Wydawnictwo AE, Poznań 1993, s. 147.

⁵ E. Lipski, *Problemy, pytania i wątpliwości z warsztatu ekonomisty*, PWE, Warszawa 1981, s. 442.

3. Kapitał ludzki w województwie świętokrzyskim

Kapitał ludzki to szeroka kategoria obejmująca swym zasięgiem zarówno cechy demograficzne danej populacji, jak i umiejętności oraz kompetencje wraz z potencjałem intelektualnym tej populacji⁶. Do określenia kapitału ludzkiego mogą posłużyć następujące wskaźniki: struktura wieku ludności, struktura zawodowa, wykształcenie, stan rynku pracy, liczba szkół wyższych, liczba studentów, aktywność zawodowa mieszkańców danego regionu.

Tabela 2. Sytuacja demograficzna województwa świętokrzyskiego

Wyszczególnienie		1999	2008	1999 = 100
Liczba ludności		1 302 518 (38 263 303)	1 270 784 (38 135 876)	97,6 (99,7)
Przyrost naturalny	– w liczbach bezwzględnych	–1 516 (20 587)	–1 155 (35 100)	76,2 (170,5)
	– na 1000 ludności	1,16 (0,053)	0,907 (0,092)	78,2 (173,6)
Saldo migracji	– w liczbach bezwzględnych	–2 378 (–14 011)	–7 157 (–14 865)	–33,2 (106,1)
	– w osobach/1000 ludności	–0,06	–5,62	936,7
Współczynnik urodzenia/zgony		0,89 (1,0)	0,92 (1,1)	103,0 (110)
Ludność w wieku przedprodukcyjnym (poniżej 15 lat) w %		19,9 (19,8)	14,8 (15,3)	74,4 (77,3)
Ludność w wieku produkcyjnym w %		63,7 (65,6)	67,5 (68,5)	106,0 (104,4)
Ludność w wieku poprodukcyjnym w %		16,4 (14,6)	17,7 (16,2)	107,9 (111,0)

W nawiasach zostały podane dane dla Polski.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Regionalnych, <http://www.stat.gov.pl>.

Zasoby ludności w wieku produkcyjnym są jednym z czynników, które mają wpływ na wielkość bezrobocia. Grupa osób w wieku przedprodukcyjnym w Polsce w 2008 r. stanowiła 15,3% ludności kraju i była nieco wyższa niż w województwie świętokrzyskim – 14,8%. Potencjalne zasoby pracy w kraju wynosiły 26 123,1 tys. osób, tj. 68,5% ludności kraju, w województwie zaś stanowiły 67,5%. Systema-

⁶ A. Giza-Poleszuk, M. Marody, *Kapitał ludzki i systemowy*, [w:] A. Giza-Poleszuk, M. Marody, A. Rychard (red.), *Strategie i system. Polacy w obliczu zmiany społecznej*, IFiS PAN, Warszawa 2000, s. 20.

Tabela 3. Poziom wykształcenia w poszczególnych województwach w 2008 r. (w tys.)

Wyszczególnienie	Odsetek osób z wykształceniem							
	wyższym	policealnym	średnim zawodowym	średnim ogólnokształcącym	zasadniczym zawodowym	gimnazjalnym	podstawowym	
Polska	0,158	0,095	0,130	0,104	0,095	0,095	0,323	
Dolnośląskie	0,189	0,093	0,116	0,102	0,093	0,093	0,316	
Kujawsko-pomorskie	0,142	0,090	0,131	0,111	0,090	0,090	0,346	
Lubelskie	0,140	0,105	0,120	0,118	0,106	0,105	0,305	
Lubuskie	0,112	0,092	0,142	0,126	0,092	0,092	0,343	
Łódzkie	0,169	0,100	0,117	0,103	0,100	0,100	0,310	
Małopolskie	0,162	0,094	0,132	0,097	0,094	0,094	0,328	
Mazowieckie	0,196	0,099	0,102	0,102	0,099	0,099	0,302	
Opolskie	0,121	0,091	0,162	0,103	0,092	0,091	0,340	
Podkarpackie	0,123	0,093	0,162	0,098	0,094	0,093	0,337	
Podlaskie	0,146	0,098	0,133	0,126	0,098	0,098	0,302	
Pomorskie	0,154	0,094	0,119	0,100	0,094	0,094	0,343	
Śląskie	0,152	0,094	0,147	0,099	0,094	0,094	0,320	
Świętokrzyskie	0,136	0,094	0,154	0,100	0,094	0,094	0,329	
Warmińsko-mazurskie	0,152	0,089	0,136	0,107	0,091	0,089	0,336	
Wielkopolskie	0,162	0,087	0,149	0,095	0,087	0,087	0,331	
Zachodniopomorskie	0,145	0,102	0,110	0,111	0,103	0,102	0,326	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Regionalnych, <http://www.stat.gov.pl>.

tycznie wzrastała liczba ludności w wieku poprodukcyjnym, chociaż roczne tempo wzrostu tej zbiorowości jest relatywnie niskie z powodu wchodzenia w wiek poprodukcyjny kolejnych roczników kobiet i mężczyzn z wyżu demograficznego – następstwa II wojny światowej. Wskaźnik obciążenia demograficznego, tj. liczba osób w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym) przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym, w 2008 r. dla kraju wynosił 46,0%, dla województwa świętokrzyskiego zaś 48,1%; oba te wskaźniki były niższe niż w roku poprzednim.

Potencjał intelektualny i stan wiedzy to czynniki wpływające na rozwój województwa świętokrzyskiego, ale także kierunki, w jakich województwo może się rozwijać. Istotną cechą regionalnych struktur uszeregowanych według typu i poziomu wykształcenia jest relatywnie duża liczba osób z wykształceniem zawodowym, jak i ogólnokształcącym, które w istocie pozostają w kręgu zainteresowań osób podejmujących studia wyższe. Stosunkowo dużo osób skończyło edukację na poziomie gimnazjum. Najwyższy odsetek osób z wyższym wykształceniem w przeliczeniu na jednego mieszkańca województwa wystąpił w województwie mazowieckim (1,96%), najniższy zaś w województwie lubuskim (1,1%). W województwie świętokrzyskim w 2008 r. 13,6% osób miało wykształcenie wyższe, przy czym w Polsce 15,8% osób posiadało takie wykształcenie. W porównaniu z całym krajem województwo świętokrzyskie ma wyższą liczbę osób z wykształceniem średnim zawodowym. Ponadto wskaźnik scholaryzacji netto w regionie świętokrzyskim w szkolnictwie ponadpodstawowym i ponadgimnazjalnym w 2008 r. był wyższy (25,65%) niż średnia dla Polski (24,7%). Jeżeli chodzi o szkolnictwo wyższe, to w województwie nadal słabo rozwinięte są kierunki techniczne. W regionie jest tylko jedna uczelnia techniczna – Politechnika Świętokrzyska, która kształci ponad 8500 studentów w ramach 13 kierunków i ponad 33 specjalności⁷.

Wykorzystanie kapitału ludzkiego w gospodarce województwa świętokrzyskiego jest na zadowalającym poziomie. Mimo że w badanym okresie liczba pracujących w regionie zwiększyła się z 549 tys. osób w 2000 r. do 590 tys. osób w 2008 r., tj. o 7,4%, wskaźnik zatrudnienia w województwie świętokrzyskim należał do średnich w Polsce. Dość wysoki spadek zatrudnienia wystąpił w rolnictwie – z 31,7% do 25%. W pozostałych sektorach gospodarki, tj. przemyśle i usługach, wystąpił wzrost przeciętnie o 4%.

Obecnie województwo świętokrzyskie należy do województw o dość wysokiej stopie bezrobocia. Na taką sytuację istotny wpływ ma udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych w wysokości 43,2%. Zaobserwować można również wzrost bezrobocia wśród osób z wyższym wykształceniem, spadek zaś wśród osób z wykształceniem zawodowym (tab. 4). W województwie świętokrzyskim przybywa ofert pracy, jednak nadal na 1 ofertę pracy przypada zbyt duża liczba bezrobotnych. Przyczyną takiej sytuacji jest zbyt niska zdolność gospodarki do tworzenia miejsc pracy. Ponadto dla pracodawców coraz ważniejszym kryterium

⁷ E. Karońska (red.), *Informator dla kandydatów na studia 2010/2011*, PŚK, Kielce 2010, s. 6.

Tabela 4. Zmiany bezrobocia w województwie świętokrzyskim

Wskaźniki	2000	2005	2007	2008
Stopa bezrobocia rejestrowanego w %	16,6	20,6	14,9	13,7
Udział osób w wieku 24 lata i mniej w ogólnej liczbie bezrobotnych w %	30,1	23,9	19,7	20,9
Udział osób pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych w %	49,4	53,2	49,7	43,2
Udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie bezrobotnych w %	3,4	7,8	8,7	10,4
Udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym w ogólnej liczbie bezrobotnych w %	38,3	33,3	30,8	29,3
Udział bezrobotnych bez stażu pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych w %	26,5	29,1	27,7	27,4
Bezrobotni na 1 ofertę pracy	2078	1070	511	178
Wskaźnik zatrudnienia ogółem w %	47,9	44,0	49,6	51,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Regionalnych, <http://www.stat.gov.pl>.

zatrudnienia, obok dyplomu, pozostaje doświadczenie i staż pracy. W województwie świętokrzyskim pracodawcy poszukują głównie pracowników o niskich kwalifikacjach, co może wynikać z możliwości subsydiowania takiego zatrudnienia⁸. Ponadto jakość kształcenia nie odpowiada zapotrzebowaniu rynku pracy.

Pod względem nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwo świętokrzyskie zajmowało w 2007 r. 11 miejsce w kraju. Nakłady inwestycyjne w regionie stanowiły zaledwie 2,57% nakładów inwestycyjnych w Polsce. Porównując nakłady inwestycyjne *per capita* w poszczególnych województwach w Polsce, można uznać, że występowała relatywnie wysoka skłonność do pomnażania kapitału we wszystkich województwach. Jednak zwiększone nakłady na środki trwałe powodowały zmniejszenie środków przekazywanych na inwestycje. Przeciętne nakłady inwestycyjne w Polsce w 2007 r. wynosiły 0,0057 mln zł, przy czym dla środków trwałych brutto były one równe 0,0584 mln zł. Porównując nakłady na środki trwałe w poszczególnych województwach, można stwierdzić, że nakłady były zbliżone do wartości średniej w Polsce. Inaczej sytuacja wyglądała w nakładach inwestycyjnych, 10 województw bowiem miało nakłady poniżej średniej kraju. Warto zauważyć, iż łączna wartość inwestycji w województwach: mazowieckim, śląskim

⁸ *Bezrobotni według zawodów i specjalności w 2003 roku*, Województwo Świętokrzyskie, WUP, Kielce 2004, s. 50.

Tabela 5. Wartości środków trwałych brutto i nakładów inwestycyjnych w województwach w 2007 r.

Gospodarka	Wartość środków trwałych (w mln zł)	Wartość środków trwałych <i>per capita</i> (w mln zł)	Nakłady inwestycyjne brutto (w mln zł)	Nakłady inwestycyjne brutto <i>per capita</i> (w mln zł)
Polska	2 227 405,3	0,0584	217 259,7	0,0057
Dolnośląskie	179 798,3	0,0625	18 470,3	0,0064
Kujawsko-pomorskie	93 852,8	0,0454	9 954,0	0,0048
Lubelskie	99 212,7	0,0459	7 628,7	0,0035
Lubuskie	54 709,3	0,0542	4 420,0	0,0044
Łódzkie	133 524,3	0,0524	14 777,7	0,0058
Małopolskie	160 457,7	0,0488	16 101,3	0,0049
Mazowieckie	477 820,5	0,0918	47 314,5	0,0091
Opolskie	59 139,7	0,0572	3 909,3	0,0038
Podkarpackie	97 132,8	0,0463	7 883,1	0,0038
Podlaskie	59 876,6	0,0503	4 822,7	0,0040
Pomorskie	122 736,0	0,0553	13 977,9	0,0063
Śląskie	268 711,0	0,0578	27 349,8	0,0059
Świętokrzyskie	59 153,1	0,0465	5 583,4	0,0044
Warmińsko-mazurskie	67 546,1	0,0473	5 904,7	0,0041
Wielkopolskie	200 267,7	0,0589	20 139,3	0,0059
Zachodniopomorskie	93 466,8	0,0552	9 022,9	0,0053

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Regionalnych, <http://www.stat.gov.pl>.

i wielkopolskim stanowiła ok. 43,6% nakładów inwestycyjnych w Polsce. W latach 1999-2007 nakłady inwestycyjne w województwie mazowieckim były 2,5-krotnie wyższe niż w świętokrzyskim, a w województwach dolnośląskim, pomorskim, łódzkim 1,5-krotnie wyższe. W konsekwencji powoduje to dalsze utrwalanie się istniejących już nierówności regionalnych z punktu widzenia zasobów i skłonności do odtwarzania kapitału fizycznego.

4. Wpływ kapitału ludzkiego na rozwój województwa świętokrzyskiego

Rozwój gospodarczy to proces zmian dotyczących poziomu życia człowieka i obejmujący zarazem swym zasięgiem pojęcie wzrostu gospodarczego. W pracy do zbadania wpływu kapitału ludzkiego na rozwój gospodarczy wykorzystano współczynnik korelacji liniowej Pearsona.

Zbadano zależność między wzrostem gospodarczym w regionie (PKB brutto w cenach bieżących) a poziomem bezrobocia, wskaźnikiem przedsiębiorczości, strukturą ludności. Między poziomem bezrobocia rejestrowanego w województwie świętokrzyskim a wzrostem gospodarczym zachodzi wysoka korelacja ujemna. Wartość współczynnika korelacji liniowej Pearsona wynosi $-0,879$, co oznacza, że wzrostowi PKB w regionie towarzyszy spadek poziomu bezrobocia. Ponadto współczynnik determinacji, zmienność jednej cechy (np. wzrostu gospodarczego) jest prawie w 94% wyjaśniona zmiennością drugiej cechy (poziomem bezrobocia). Między wskaźnikiem przedsiębiorczości mierzonym jako liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców a wzrostem PKB występuje wysoka korelacja dodatnia $0,856$.

Tabela 6. Wybrane wskaźniki w województwie świętokrzyskim

Wyszczególnienie	PKB brutto w cenach bieżących <i>per capita</i> (w zł)	Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %)	Wskaźnik obciążenia demograficznego (w %)	Wskaźnik przedsiębiorczości na 100 osób
2000	15 083	15,7	44,24	68,5
2001	15 493	18	42,15	72,8
2002	16 307	18,8	40,23	76,8
2003	17 235	19,1	38,48	80,3
2004	18 696	20,6	37,21	80
2005	19 274	15,6	36,02	81,3
2006	21 130	12,1	35,15	83,1
2007	23 741	8,8	34,56	83,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Regionalnych, <http://www.stat.gov.pl>.

Zbadano, czy struktura społeczeństwa wpływa na wzrost PKB: współczynnik korelacji między wskaźnikiem PKB w regionie a wskaźnikiem obciążenia demograficznego wykazuje wysoką korelację ujemną ($-0,914$). Wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego powoduje spadek wartości dóbr i usług finalnych wytworzonych w woj. świętokrzyskim.

Z powyższych korelacji wynika, iż kapitał ludzki wykazuje silny związek liniowy z dochodem PKB.

5. Podsumowanie

Kapitał ludzki to niewątpliwie cenny zasób każdego województwa. Województwo świętokrzyskie zaliczane jest do najslabiej rozwiniętych regionów Polski. Jakość zasobów ludzkich w tym województwie jest, według prezentowanych danych staty-

stycznych, niska w porównaniu z pozostałymi województwami Polski. Województwo to charakteryzuje się dość wysokim poziomem bezrobocia, które na koniec 2009 r. wyniosło 14,7%, przeciętnym poziomem intelektualnym, niskimi nakładami inwestycyjnymi brutto na 1 mieszkańca. Niska jakość kapitału ludzkiego w woj. świętokrzyskim wpływa na niską wartość PKB na 1 mieszkańca województwa, która w 2007 r. wyniosła 23 741 zł, przy czym na 1 mieszkańca Polski była ona równa 30 873 zł. Według prezentowanych danych kapitał ludzki pozostaje w silnym związku ze wzrostem gospodarczym.

Literatura

- Barr N., *Ekonomika polityki społecznej*, Wydawnictwo AE, Poznań 1993.
- Bezrobotni według zawodów i specjalności w 2003 roku*, Województwo Świętokrzyskie, WUP, Kielce 2004.
- Churski P., *Czynniki rozwoju regionalnego i polityka regionalna w Polsce w okresie integracji z Unią Europejską*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2008.
- Giza-Poleszuk A., Marody M., *Kapitał ludzki i systemowy*, [w:] A. Giza-Poleszuk, M. Marody, A. Rycharc (red.), *Strategie i system. Polacy w obliczu zmiany społecznej*, IFiS PAN, Warszawa 2000. <http://www.stat.gov.pl>.
- Karońska E. (red.), *Informator dla kandydatów na studia 2010/2011*, PŚK, Kielce 2010.
- Leszczyński M., *Inwestowanie w kapitał ludzki: wybrane problemy*, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2007.
- Lipski E., *Problemy, pytania i wątpliwości z warsztatu ekonomisty*, PWE, Warszawa 1981.
- Mathur V.K., *Human capital-based strategy for regional economic development*, „Economic Development Quarterly”, August 1999, no. 3.
- Piazza-Georgi B., *The role of human and social capital in growth: Extending our understanding*, „Cambridge Journal of Economics” 2002, no. 26.
- Rycharc A. (red.), *Strategie i system. Polacy w obliczu zmiany społecznej*, Warszawa 2000.
- Trutkowski C., Mandes S., *Kapitał społeczny w małych miastach*, Warszawa 2005.

ROLE OF HUMAN CAPITAL FOR ŚWIĘTOKRZYSKIE VOIVODESHIP DEVELOPMENT

Summary: In modern processes of regional development an increasing role is allocated to human capital. The article presents the state of human capital and its quality in Świętokrzyskie Voivodeship. Low quality of human capital in this region does not help to achieve high gross domestic product per capita and a high entrepreneurship rate. Next the article compares the quality of human capital with the value of GDP per capita.